

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen
Socialvårdsbyrån, S2

Beslutande
Minister
Arsim Zekaj

Föredragande
Byråchef
Maj-Len Österlund

Justerat
Omedelbart

Nr 1

Socialvårdsplan 2025-2029.

ÅLR 2025/3

1 S2

Beslut

I enlighet med bestämmelserna i 4 § landskapslagen (1993:71) om planering av socialvården antas socialvårdsplan för åren 2025-2029, **bilaga S225E01**. I planen fastställs med stöd av 33 § i landskapslagen (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna landskapsandelarna för driften av socialvården och socialtjänsten år 2025. Landskapsandelarna har fastställts utgående från beslut om basbelopp för landskapsandelen för driften av socialvården och socialtjänsten 2025 (S224E28 nr. 69 och 70, 25.10.2024).

Tillämpade lagrum

Landskapslag (1993:71) om planering av socialvården, 4 §

Landskapslag (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna, 4-6 och 33 §

Socialvårdsplanen kan hämtas elektroniskt från landskapsregeringens webbplats under adress:

<https://www.regeringen.ax/styrdokument-rapporter-publikationer/socialvardsplan-aland-0>



PLAN FÖR SOCIALVÅRDEN 2025 – 2029

Innehållsförteckning

I	INLEDNING	1
1.	Allmänt.....	1
2.	Planens uppställning.....	1
II	LANDSKAPSREGERINGENS ROLL	2
1.	Allmänt.....	2
2.	Planering och ledning	3
III	SOCIALVÅRDENS VERKSAMHETSMILJÖ	9
1.	Organisations- och lagstiftningsreformerna	9
1.1	Bakgrund till reformerna.....	9
1.2	Kommunernas socialtjänsts och primärkommunernas roll.....	10
1.3	Aktuell samhällssituation.....	10
IV	MÅL OCH ANVISNINGAR.....	11
1.	Övergripande mål	11
2.	Utvecklingen av socialvården i enlighet med lagstiftningen	12
3.	Särskilt att beakta	13
3.1	Digital utveckling	13
3.2	Statistik.....	14
3.3	Offentlig förvaltningsuppgift	14
	Anvisning	15
3.5	Beredskap.....	15
V	RESURSER.....	15
1.	Kostnadsbaserade landskapsandelar på socialvårdsområdet (se bilaga).....	15
1.1	Normkostnad för äldreomsorgen	16
1.2	Normkostnad för den samordnade socialtjänsten	16
1.3	Landskapsandel för äldreomsorgen.....	16
1.4	Landskapsandel för den samordnade socialtjänsten.....	16
2.	Personal	16
3.	Anläggningsprojekt	16
3.1	Definition.....	16
3.2	Förslag över anläggningsprojekt.....	17
3.3	Ansökan om stöd för anläggningsprojekt.....	17
3.4	Fastställande av anläggningsprojekt	17
3.5	Inkomna förslag över anläggningsprojekt	17
	BILAGA: KOSTNADSBASERADE LANDSKAPSANDELAR PÅ SOCIALVÅRDSOMRÅDET	18

Plan för ordnande av socialvården i landskapet Åland under åren 2025–2029

Antagen i Mariehamn den 3 januari 2025.

I INLEDNING

1. Allmänt

Enligt landskapslagen (1993:71) om planering av socialvården ska landskapsregeringen årligen anta en plan - **socialvårdsplanen** - för ordnande av socialvården i landskapet under de fem följande åren.

Socialvårdsplanen ska innehålla följande:

1. målen och anvisningarna för ordnandet av socialvården
2. de föreskrifter som meddelas med stöd av bemyndigande i speciallag
3. de landskapsandelar som ska erläggas för socialvården, basbelopp enligt åldersgrupp per invånare samt en uppskattning av det sammanlagda beloppet av driftskostnaderna för den socialvård som kommunerna ordnar
4. antalet anställda inom den socialvård som ligger till grund för fastställande av landskapsandelen
5. en förteckning över anläggningsprojekt, de högsta kostnader för de projekt som berättigar till stöd och projektens inledningsår
6. beloppet av minimikostnader för att ett projekt ska betraktas som ett anläggningsprojekt samt
7. en uppskattning av det stöd som betalas för anläggningsprojekt

2. Planens uppställning

I planen ska, enligt landskapslag om planering av socialvården, anges mål och anvisningar för socialvården och dess utvecklande i landskapet Åland under de kommande åren. Målet med planeringen är att samma huvudprinciper ska tillämpas inom hela landskapet så att den sociala basservicen är kvalitativt likvärdig oberoende av i vilken kommun man är bosatt. Målen kompletteras i förekommande fall med anvisningar. Målen och anvisningarna riktar sig i första hand till kommunerna och är riktgivande till sin karaktär. Landskapsregeringen konstaterar ändå att behovet av att ge mål och anvisningar i förhållande till den situation som rådde när lagen skrevs för ca 30 år sedan skiljer sig väsentligt. Från och med 1.1.2021 inledde Kommunernas socialtjänst (KST), under vilken största delen av socialvården ligger, sin verksamhet vilket innebär att socialvården, med undantag för äldreomsorgen, samordnats för

hela Åland. Barnomsorgen ligger fr.o.m. 1.1.2021 under utbildningsväsendet och regleras i landskapslag (2020:32) om barnomsorg och grundskola. Den lagstiftning som styr socialvården idag är omfattande och innehåller i många fall detaljerade bestämmelser om hur de som ansvarar för socialvården ska förfara. Landskapsregeringen ger också, i den utsträckning det är möjligt och i enlighet med aktuella behov, tilläggsinformation om denna lagstiftning i form av separata anvisningar guider, utbildningsmaterial och utbildningar. Sammantaget innebär detta att socialvårdsplanens karaktär ändrar. Syftet är ändå fortsättningsvis att bidra till utvecklandet av socialvården i landskapet, samt att stödja arbetet inom den sociala sektorn.

Under avsnitt V beskrivs de kostnadsbaserade landskapsandelarna och av bilagan framgår landskapsandelarna för driften av socialvården och socialtjänsten år 2025, vilka fastställs med stöd av 33 § i landskapslagen (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna. Landskapsandelarna har fastställts utgående från beslut om basbelopp för landskapsandelen för driften av socialvården och socialtjänsten 2025 (S224E28 nr.69 och 70, 25.10.2024).

II LANDSKAPSREGERINGENS ROLL

1. Allmänt

Socialvårdsbyrån vid landskapsregeringens social- och miljöavdelning ska handlägga ärenden som gäller främjande av social välfärd och förebyggande av sociala problem.

Enligt landskapslag (2020:13) om socialvårdens förvaltning och tillsyn på Åland ankommer den allmänna styrningen, planeringen och utvecklingen av, samt tillsynen över socialvården på Åland på landskapsregeringen. Landskapsregeringen ansvarar för en socialpolitik som omfattar hela Åland.

Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHM) ansvarar för övervakningen av den offentliga och privata socialvården samt tillståndsverksamheten för producenter av privat socialservice.

Klient- och patientombudsmannen liksom barnombudsmannen ingår i *Ålands ombudsmannamyndighet*.

Ålands landskapsregering och Ålands lagting ställde sig 2014 enade bakom en vision om en till fullo hållbar utveckling på Åland senast 2051. För omsättande av visionen i konkret handling har en utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland tagits fram. En internationellt använd definition av begreppet hållbar utveckling är grunden för det åländska hållbarhetsarbetet. Definitionen består av fyra hållbarhetsprinciper, varav framför allt den fjärde *”I det hållbara samhället bidrar vi inte till att människor utsätts för strukturella hinder för hälsa, inflytande, kompetensutveckling, opartiskhet och meningsskapande”* är viktig vid utvecklande av socialvården.¹

I enlighet med landskapsregeringens utvecklings- och hållbarhetsagenda och *Agenda för jämställdhet 2019–2030*² ska jämställdhetsperspektivet integreras i de ordinarie sakpolitiska frågorna och finnas med då beslut fattas, resurser fördelas och normer skapas. Inom ramen för

¹ <https://www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/hallbar-utveckling/utvecklings-hallbarhetsagendan>

² <https://www.regeringen.ax/styrdokument-rapporter-publikationer/agenda-jamstalldhet-2019-2030>

socialvårdens kärnuppdrag ska flickor, pojkar, kvinnor och män ha samma förutsättningar att få sina behov tillgodosedda på ett kunskapsbaserat och kostnadseffektivt sätt.

2. Planering och ledning

Landskapsregeringen fullgör sin planerings- och ledningsfunktion inom den sociala verksamheten bland annat genom att:

- kontinuerligt se över och vid behov revidera lagstiftningen inom området
- informera om förändringar inom lagstiftningen
- ordna viss utbildning och kompetensutveckling
- samordna tillämpningen av regler och bestämmelser
- bedriva lednings- och utvecklingsarbete

Socialvården i landskapet har genomgått omfattande reformer både beträffande organisation och lagstiftning. Förändringarna omfattar Kommunernas socialtjänst (KST) som inledde sin verksamhet 1.1.2021 och följande nya lagstiftning som trädde i kraft vid samma tidpunkt: landskapslag (2020:12) om socialvård, landskapsförordning (2020:112) om samverkansavtal inom socialvård och hälso- och sjukvård, landskapslag (2020:13) om socialvårdens förvaltning och tillsyn, äldrelag (2020:9) för Åland, landskapslag (2020:24) om yrkesutbildade personer inom socialvården, landskapsförordning (2020:25) om yrkesutbildade personer inom socialvården, landskapslag (2020:26) om klienthandlingar inom socialvården, landskapslag (2020:32) om barnomsorg och grundskola samt landskapslag (2020:129) om ändring och temporär ändring av landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna. Reformerna kräver fortgående information och dialog mellan landskapsregeringen och kommunerna.

Kommande lagstiftningsförändringar

Omfattande lagstiftningsförändringar är aktuella även denna period. På grund av förskjutningar i tidtabellen är bl.a. en helhetsreform av funktionshinderslagstiftningen liksom även lagstiftning angående kunduppgifter fortsättningsvis aktuella även denna planperiod.

Lagstiftningsarbete 2025 - 2029

Följande lagstiftning är prioriterad:

Redan överförda till lagberedning

- Behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården, ny lag; målet är att lagen träder i kraft så snart som möjligt.
- Lagstiftningspromemoria om ändringar i 16 och 27 §§ i landskapslag (2022:91) om klientavgifter inom socialvården.

Lagstiftning som ännu inte beretts

På grund av besparingskrav angående sociala stöd ser man över

- lag om allmänt bostadsbidrag
- barnbidragslagen
- lag om moderskapsunderstöd

- Utkomstödslagens totalreform, arbetet inleds. För mer info se under rubrik *Rikets reform av den sociala tryggheten*.
- Service och vård vid beroende och riskbruk, en revidering av lagstiftningen bereds 2025.
- Funktionshinderslagstiftning, ny, arbetet inleds.
- Klientavgiftslagen, arbetet med att förnya den fortsätter.
- Landskapslag om hemvårdsstöd, behov av förtydliganden och revidering.
- Lag om privat socialservice, ny eller reviderad tillsynslagstiftning tas fram.
- Landskapslagen om planering av socialvården utvärderas. Sammanhänger med landskapsandelssystemet
- Barnskyddslag och bedömning av eventuella behövliga avvikelser i landskapslag pga. ändringar.
- Ny lagstiftning om rusmedelsförebyggande arbete. Lagförslag kan inte prioriteras regeringsperioden 2023-2027. För information om relaterade åtgärder se rubriken "Ny lagstiftning om rusmedelsförebyggande arbete" nedan.
- Överenskommelseförordning och avtal med Valvira; tekniska ändringar pga. eventuell reform av statens regionförvaltning 2025-2026

Nedan ges en mera detaljerad beskrivning av planerade, större förändringar i den sociala lagstiftningen

Ny lag om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården

Landskapsregeringen överförde slutrapporten "Underlag för en lag om elektronisk behandling av klient- och patientuppgifter" till lagberedningen för lagstiftningsåtgärder i juni 2022. Landskapsregeringens förslag är att anta lag om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (FFS 703/2023) som blankettlag. Avsikten var att lagen skulle träda i kraft 1.1.2024, men med övergångstider för socialvården. Förutsättningen är dock att en informationshanteringslag antas först. Förslaget till informationshanteringslag är överförd till lagtingsbehandling och enligt förslaget är avsikten att den föreslagna informationshanteringslagen för Åland, samt därmed sammanhängande ändringar av befintliga lagar, ska träda i kraft den 1 januari 2025. Lagberedningen av kunduppgiftslagen har påbörjats hösten 2024

Barnbidragslagen

Utifrån de besparingsåtgärder som lagtinget fastställt i rambudget 2025-2027 och i enlighet med skrivningar i regeringsprogrammet avseende behov av analys av stödsystemen för familjer, är en översyn av barnbidraget aktuell både vad gäller struktur och bidragsnivåer.

Lag (FFS 580/2008) om underhållsstöd och landskapslag (2009:7) om tillämpning i landskapet Åland om underhållsstöd

En arbetsgrupp är tillsatt vid SHM med avsikt att föreslå en reform av systemet med underhållsstöd där en av målsättningarna är inbesparingar genom regelbunden justering av underhållsstödet på basen av förälders faktiska försörjningsförmåga. Arbetsgruppens förslag skall vara klar i juni 2025 och eventuella lagändringar är aktuella tidigast början av 2026. Utgående från förslagen kan även lagändringar i landskapslagen bli aktuella.

Ny lagstiftning om social, hälso- och sjukvårdstjänster vid riskbruk och beroende

Missbrukarvårdslagen (FFS 41/1986) och missbrukarvårdsförordningen (FFS 653/1986) gäller på Åland i den lydelse de hade 31.12.1992 i riket i enlighet med självstyrelselagens 70 § och 71 §. Lagstiftningen behöver förnyas för att både förtydliga rättsläget och förnya och förenhetliga lagstiftningen innehållsmässigt. I riket trädde ny lagstiftning på området i kraft 1.1.2023 (RP

197/2022 rd.). I beredningen beaktas behov av sektor- och myndighetsövergripande samarbete och vårdbehov för personer som lider av psykiatrisk samsjuklighet. Även hasardspelsyndrom, problematiskt digitalt spelande och läkemedelsberoende lyfts. Den av riket aviserade reformen av självbestämmanderätten och andra grundläggande fri- och rättigheter kan också aktualisera lagändringar på området. Landskapsregeringen har inlett beredningen av förslag på ny lagstiftning och arbetet fortsätter under år 2025.

Funktionshinderslagstiftning

En helhetsreform av funktionshinderslagstiftningen är aktuell. Arbetet grundar sig på den av lagtinget antagna FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Målsättningen är, att personer med funktionsnedsättning, oavsett funktionsnedsättningens art eller uppkomst är lika inför och enligt lagen berättigade till lika skydd och lika förmåner. Reformen är mycket omfattande och arbetet beräknas pågå under flera år. Reformen berör flertal lagar; landskapslag (2010:50) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om service och stöd på grund av handikapp, landskapsförordning (2010:51) om tillämpning i landskapet Åland av förordningen om service och stöd på grund av handikapp, landskapslag (1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda, landskapsförordning (2017:145) om tillämpning av förordningen angående specialomsorger om utvecklingsstörda, landskapsförordning (2021:38) om personal inom specialomsorger om utvecklingsstörda, landskapslag (2020:12) om socialvård, landskapslag (2022:91) om klientavgifter inom socialvården, landskapslag (2011:114) om hälso- och sjukvård, landskapslag (2007:23) om grunderna för avgifter till Ålands hälso- och sjukvård, landskapslag (2020:32) om barnomsorg och grundskola, landskapslag (2011:13) om gymnasieutbildning, landskapsförordning (1997:60) om studiesociala förmåner för studerande på gymnasialstadienivå i landskapet Åland, Kommunalskattelag (2011:119) för landskapet Åland.

Klientavgiftslagen

Som en konsekvens av beslutet om slopat sjukdomskostnadsavdrag planeras en ändring i lagen som innebär en höjning av det lagstadgade minimibeloppet för personligt bruk för klienter inom serviceboende med heldygnsomsorg. Planerat ikraftträdande är 1.1.2026.

Större innehållsmässiga ändringar i landskapslag (2022:91) om klientavgifter inom socialvården trädde i kraft 1.1.2024. I enlighet med LF 32/2022–2023 ska en uppföljning göras när lagen har varit i kraft i två år, eftersom det var svårt att i förväg bedöma vilka ekonomiska effekter förslaget kommer att få för kommunerna och kommunförbunden. Således görs en uppföljning under 2026.

Arbetet med att förnya klientavgiftslagstiftningen fortsätter stegvis under de kommande åren.

Från det tidigare arbetet med att förnya klientavgiftslagen finns ett medskick, enligt vilket målsättningen är att se över ytterligare möjligheter att sänka avgiften för hemservice samt att i lagen ta in en bestämmelse om avgift för stödtjänster samt en bestämmelse om avgift för annan boendeservice än serviceboende med heldygnsomsorg. Fokus ligger på förebyggande och tidiga insatser och skäliga avgifter för dessa serviceformer. Arbetet omfattar en utredning gällande socialvårdslagens bestämmelser om hemservice, boendeservice samt att ta in en ny separat bestämmelse om stödtjänster i socialvårdslagen.

Ändringar i lagen aktualiseras i samband med funktionshinderreformen samt revidering av annan lagstiftning.

Landskapslag om hemvårdsstöd

Det föreligger ett behov av revidering av landskapslag (2015:68) om hemvårdsstöd, då vissa otydligheter framkommer i såväl lag som förarbete (LF 22/2014–2015). I samband med en

utvärdering (2019) påpekade de åländska kommunerna att hemvårdsstödet hade blivit mer svårbegripligt och komplext.

I enlighet med regeringsprogrammet ska en analys av stödsystemen för familjer genomföras. Även i rambudgeten (2025–2027) ingår krav på en översyn av. Arbetet inleds med en omfattande och genomgripande utredning avseende hemvårdsstöd.

Ny tillsynslagstiftning

Lag (FFS 922/2011) om privat socialservice som tillämpas på Åland genom landskapslag (2012:36), upphävdes i riket fr o m 1.1.2024 då en helt ny lag (FFS 152/1990) om tillsynen över social- och hälsovården trädde i kraft. Lagens tillämpningsområde omfattar aktörer som ordnar social- och hälsovård samt tjänsteproducenter och tjänstenheter som producerar social- och hälsovårdstjänster. Det föreligger ett behov att revidera tillsynslagstiftningen även inom socialvården på Åland.

Rikets nya tillsynslag omfattar bl.a. bestämmelser avseende kontroll av eventuell brottslig bakgrund av arbetstagare som har för avsikt att arbeta med äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Syftet är att skydda den personliga integriteten och säkerheten hos dessa grupper. På Åland saknas i nuläget motsvarande bestämmelser för äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Landskapslagen (2004: 3) om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som skall arbeta med barn innehåller endast bestämmelser avseende dem som skall arbeta med personer under 18 år.

Landskapslagen om planering av socialvården

Landskapslagen (1993:71) om planering av socialvården utvärderas och förslag ges angående förnyande av denna och möjligheten att slopa kravet på socialvårdsplan. Arbetet sammanhänger med den utvärdering av landskapsandelssystemet som utförts hösten 2024 och de slutsatser man kommer fram till i denna.

Barnskyddslagen

Landskapsregeringen bevakar de ändringar som är aktuella i barnskyddslagen (FFS 417/2007) vilken gäller i enlighet med landskapslag (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen. Tidigare förslag gällande revidering av barnskyddslagen har lyft upp behov av att villkoren för begränsningsåtgärder förtydligas och att tidiga stödåtgärder och multiprofessionellt arbete främjas. En kommande rapport från SHM med konkreta förslag till förändringar i barnskyddslagen skall publiceras 2025. Avsikten är att föreslå lagändringarna ska behandlas i riksdagen hösten 2025, vilket innebär behov av bedömning och analys samt förslag på eventuella lagstiftningsåtgärder även i landskapslagen.

Utifrån ändringar i barnskyddslagen kan behov av revidering av familjevårdarlagstiftningen även aktualiseras. Ålands landskapsregering fortsätter att bevaka och analysera kommande förändringar som kan omfatta såväl åländsk behörighet som riksbehörighet

Ny lagstiftning om rusmedelsförebyggande arbete

Landskapslagen (2013:125) om tillämpning på Åland av lagen om nykterhetsarbete (FFS 828/1982) är föråldrad. I riket har motsvarande lagstiftning ersatts av lagen om organisering av det rusmedelsförebyggande arbetet (FFS 523/2015), vilken också omfattar förebyggande av spel om pengar. Behov av en utredning om rusmedelsförebyggande arbete på Åland med förslag på ändrad lagstiftning föreligger. En utvärdering av Folkhälsans projekt för ANDTS-arbete planeras bli utförd under regeringsperioden (2023–2027), vilken ger underlag för framtida lagändringar.

Aktuella reformer i riket

Rikets reform av den sociala tryggheten

På riksnivå fortsätter reformen av den sociala tryggheten även under innevarande riksdagsperiod, Landskapsregeringen bevakar det här reformarbetet och dess förhållande till självstyrelsen. Inom ramen för reformen har redan nedskärningar i allmänt bostadsbidrag genomförts. Nedan beskrivs förändringar som är på kommande.

Ett allmänt stöd inom grundskyddet

Social- och hälsovårdsministeriet bereder ett allmänt stöd. Målet för reformen är att det ska finnas bara ett allmänt stöd, som ska omfatta en grunddel för levnadskostnader, en del för boendet och en behovsprövad del som sistahandsskydd. Det allmänna stödet ska så rätlinjigt som möjligt minska när arbetsinkomsterna stiger, så att det blir lättare att förutse den inkomst som blir kvar efter skatt och mera lockande att arbeta.

Beredningen av det allmänna stödet delas upp i faser. Den första fasen går ut på att bereda Folkpensionsanstaltens modell med en enda ansökan och att förbereda det allmänna stödet inför halvtidsöverläggningen. Samtidigt ska man sammanjämka bestämmelserna om förfarandena för de olika grundskyddsförmånerna och se över bestämningsgrunderna för förmånerna. Avsikten är att utkastet till den regeringsproposition som bereds i den första fasen ska sändas på remiss våren 2025. Landskapsregeringen bevakar möjliga ändringar i lagstiftningen

Totalreform av lagen om utkomststöd

Riket har tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att bereda en totalreform av lagen om utkomststöd. Arbetsgruppens mandatperiod går ut den 31 december 2024. Arbetsgruppens förslag om åtgärderna ska vara klart till halvtidsöverläggningen så att regeringspropositionen kan överlämnas till riksdagen hösten 2025. Syftet med reformen är att halvera behovet av utkomststöd och att öka sysselsättningen och stärka den offentliga ekonomin i enlighet med regeringsprogrammet. Landskapsregeringen följer arbetet och bedömer konsekvenserna av de förslag till ändringar som kommer att ges.

Rikets regionförvaltningsreform

Regeringen i riket föreslår en reform av statens regionförvaltning. Propositionen innebär att en ny lag om Tillstånds- och tillsynsverket, lagen om livskraftscentraler samt om utvecklings- och förvaltningscentret och lagen om Statens ämbetsverk på Åland ska antas. Lagförslaget innehåller bestämmelser om ämbetsverkens organisation, ledning, resultatstyrning och organisering av förvaltningen. Syftet med reformen är förenhetliga tillstånds- och tillsynspraxisen och att göra tillståndsprocesserna smidigare. Föreslagna ändringar kommer t.ex. att leda till att en ny myndighet tar över Tillstånds- och tillsynsverket Valviras uppgifter.

Eventuellt aktuellt arbete som berör lagstiftning

Eventuella förändringar på grund av reformen av självstyrelselagen

Om den pågående reformen av självstyrelselagsreformen påverkar behörighetsfördelningen mellan Åland och riket kan detta komma att innebära behov av analyser av den förändrade situationen.

Välfärdsområdesreformen och dess brister

Beträffande välfärdsområdesreformen har ett antal oklarheter och brister identifierats och kommunicerats ansvarigt ministerium och riksdag. Dessa omfattar såväl hur bestämmelser inom

rikets lagstiftningsbehörighet är tänkta att fungera på Åland liksom hur t.ex. de behov av myndighetssamarbete som uppstår vid flyttningar mellan Åland och riket ska hanteras. Landskapsregeringen fortsätter verka för att riket genomför nödvändiga lagstiftningsförändringar.

Landskapsregeringens utvecklingsarbete inom socialvården

Pågående utvecklingsarbete

Verkställelse av *Nordiskt program för samarbete om funktionshinderfrågor 2023–2027*.

- Verkställelse av *Ett tillgängligt Åland*, åtgärdsprogram för Ålands landskapsregerings funktionshinderspolitik år 2022–2025.
- Verkställelse av *Ett äldrevänligt Åland*, landskapsregeringens program för äldrepolitiken 2023–2030 samt *Åtgärdsprogram för landskapsregeringens äldrepolitik 2024–2027*

Planerat utvecklingsarbete 2025 framåt

Som en del av det planerade utvecklingsarbetet 2025 och i enlighet med regeringsprogrammet tas en övergripande strategi för barn och unga fram. En parlamentarisk referensgrupp ska tillsättas och avsikten är att strategin ska antas under år 2025. Strategin ska innefatta riktlinjer och åtgärder för att skapa en långsiktig och förvaltningsövergripande plan.

En kartläggning av socialvårdens (och hälso- och sjukvårdens) service- och vårdkedjor slutförs under 2025. Kartläggningen kommer bland annat att ligga till grund för den utvärdering av omorganiseringen av socialvården och den nya socialvårdslagstiftningen som nämns i regeringsprogrammet och som enligt plan kommer att utföras under 2025–2026.

En längre och mera omfattande satsning krävs för att omorganiseringen av socialvården och den förnyade lagstiftningen ska få avsedd effekt. I det här syftet har i budgeten för år 2025 upptagits 75.000 euro att sökas och användas av Kommunernas socialtjänst k.f. för utbildningar, samarbetsprojekt mellan aktörer m.m. motsvarande insatser som bidrar till en hållbar, effektiv socialvård. Förslaget är att ett årligt motsvarande utvecklingsanslag om 75.000 euro upptas under åren 2023–2027. Detta är dock beroende av eventuella inbesparingsåtgärder!

Landskapsregeringen förnyar det alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelpolitiska (ANDTS)programmet och tar fram ett nytt åtgärdsprogram för åren 2025–2028

Landskapsregeringen utreder, med hjälp av ÅSUB, *närståendevårdarnas situation* under år 2025. Syftet med utredningen är att få kunskap om var aktuella insatser behövs för att bättre stöda närståendevårdare.

Avsikten är att landskapsregeringens *kvalitetsrekommendation om tjänster för äldre* ska uppdateras, preliminärt år 2027.

Till socialvården anknutet utvecklingsarbete

Socialvårdsbyrån deltar aktivt i styrgruppen för det 3,5-åriga projektet Barn och ungas hälsa och välmående som pågår från och med november 2022 till maj 2026. Projektets övergripande syfte är att kartlägga strukturella hinder för arbetet med barn och ungas hälsa och välmående samt att

föreslå och implementera långsiktiga lösningar mellan utbildningssektor, socialvård och hälso- och sjukvård.

Socialvårdsbyrån deltar även i hälso- och sjukvårdsbyråns pågående arbete med utredningar gällande samordning av hjälpmedel och välfärdsteknik, läkemedelsbehandling inom socialvården samt medicinsk rehabilitering.

III SOCIALVÅRDENS VERKSAMHETSMILJÖ

1. Organisations- och lagstiftningsreformerna

1.1 Bakgrund till reformerna

Redan i den rapport angående socialvården som togs fram 2011³ beskrevs följande som utmaningar socialvården står inför (många av dessa beskrevs redan i en rapport angående äldreomsorgen 2006⁴):

- Den demografiska utvecklingen med fler äldre och färre som ska försörja fler
- En ökande finansieringsproblematik vilket stärker kraven på effektiv resursanvändning
- Rekrytering av tillräcklig och behörig personal
- Den datatekniska utvecklingen
- Korstryck; Behovet av förändrade servicestrukturer och ökat samarbete ska samspela med lokala särbehov
- Tyngdpunkten i socialvården flyttas så att man utgående från klientens behov har fokus på förebyggande och tidiga insatser, nära samarbete med en mångfald aktörer samt flexibla, enhetliga vård- och servicekedjor.

Den reform av socialvården som innebär att största delen av socialvården sammanförts i en myndighet och de omfattande lagstiftningsförändringar som trädde i kraft från och med 2021 ger möjligheter att utveckla socialvården så att dessa utmaningar kan mötas på ett effektivt sätt och en socialvård som är hållbar även på längre sikt kan utvecklas. Det kan konstateras att den sista punkten ovan, likaväl som en utmaning, kan ses som en del av lösningen på hur man skapar en effektiv, hållbar socialvård och den nya lagstiftningen präglas av detta tankesätt. Äldreomsorgen och dess verksamhetsförutsättningar är fortsatt en utmaning.

Rekryteringen av tillräcklig och behörig personal är en nyckelfråga och en utmaning som hela Europa står inför. Betydelsen av en personalförsörjningsplan, där behoven av personal och deras kompetens inom äldreomsorgen på kort och längre sikt redogörs, metoder för rekrytering och bibehållande av personal slås fast (kompetensförsörjningsplan), lyfts bl.a. i kvalitetsrekommendationen angående tjänster för äldre.⁵

Möjligheten till samarbete och samverkan påverkas av tillgången på personal såväl inom den egna som inom andra verksamheter. Det här gäller bl.a. närvårdare inom socialvården, skolpsykologer samt personal på ÅHS:s barnrådgivning och studerandehälsan. En ny utbildning till omsorgsassistent slutfördes våren 2024 och en ny utbildning planeras inledas hösten 2025. Yrkeskategorin är ny på Åland, och är ett viktigt led i att bredda personalstrukturen och minska

³ Ålands landskapsregering Slutrapport Socialvårdens utveckling inklusive huvudmannaskapet för missbrukarvården på Åland, Social- och miljöavdelningen, Socialvårdsbyrån, september 2011

⁴ Slutrapport från arbetsgruppen med uppdrag att utreda äldreomsorgen, Landskapsregeringen, juni 2006

⁵ <https://www.regeringen.ax/styrdokument-rapporter-publikationer/kvalitetsrekommendation-tjanster-aldre-0>

personalbristen inom äldreomsorgen.

Flera privata serviceproducenter inom socialvård har under de senaste åren inlett verksamhet. Det här innebär en större valmöjlighet för enskilda men även för myndigheter att anlita dessa som komplement till egen verksamhet. Frågor om gränsdragningen till vilka tjänster som kan köpas in med tanke på myndighetsutövning uppkommer och behovet av uppföljning och tillsyn av de köpta tjänsterna ökar. Samtidigt utmanas den offentliga sektorn beträffande tillgången på arbetskraft och vikten av att skapa attraktiva arbetsplatser ökar.

1.2 Kommunernas socialtjänsts och primärkommunernas roll

Enligt landskapslagen om socialvårdens förvaltning och tillsyn på Åland ombesörjer kommunen i enlighet med landskapslagen om socialvård och äldrelagen för Åland, äldreomsorg för personer som fyllt 65 år.

KST ombesörjer i enlighet med 1 § i landskapslagen (2016:2) om en kommunalt samordnad socialtjänst, övrig socialvård på sätt som föreskrivs i landskapslagen om socialvård. Om det inte särskilt specificeras avses med kommun i den fortsatta texten såväl primärkommun som KST.

Under den tid den nya organisationsmodellen varit i kraft har olika typer av gränsdragningar mellan kommunernas och KST:s ansvarsområden aktualiserats och visar på behov av ytterligare utveckling av samarbetet mellan de olika myndigheterna.

1.3 Aktuell samhällssituation

Ålands befolkning ökade med 182 personer från år 2022 till år 2023. Den totala folkmängden 31.12.2023 uppgick till 30 541 personer och av dessa var 7 384 personer 65 år och äldre.⁶ Som en följd av Ukrainakriget har en flyktingförläggning för första gången öppnat på Åland och ca 300 personer har beviljats tillfälligt skydd. Europeiska unionens råd beslutade den 25 juni 2024 att det tillfälliga skyddet för ukrainare som flyr kriget förlängs till den 4 mars 2026.

I oktober 2024 var det relativa arbetslöshetstalet i genomsnitt 4,7 procent, då det ifjol samma tid var 3,9 procent. Sett till ålder var det relativa arbetslöshetstalet lite högre för unga arbetssökande och även för den gruppen har arbetslösheten ökat lite. Det relativa arbetslöshetstalet för ungdomar under 25 år var i oktober 2024 8,3 procent då den var 6,7 motsvarande tid ifjol.⁷

Ekonomisk utsatthet

Orsakerna till ekonomisk utsatthet är i hög utsträckning mångfacetterade och klienten är ofta i behov av många olika tjänster från flera myndigheter, så som KST, primärkommunen, AMS och ÅHS, varför sektor- och myndighetsövergripande arbete är av stor vikt. Ett nätverksbaserat arbetssätt är en del av socialvårdens grundläggande arbetssätt. Genom sektors- och myndighetsöverskridande arbete strävar man efter att förtydliga ansvarsfördelningen så att en så väl fungerande helhet av olika tjänster och andra åtgärder som möjligt kan ordnas för klienten. Målet för det sociala arbetet och samarbetet ska vara att stöda klientens möjligheter att själv vidta åtgärder för att förbättra sin situation samt att stöda klientens sociala rehabilitering. Situationer där ett välfungerande samarbete krävs är t.ex. långvarig arbetslöshet och bostadslöshet.

⁶ <https://www.asub.ax/sv/statistik/befolkning>

⁷ [Arbetslöshetssituationen oktober 2024 | Ålands statistik- och utredningsbyrå](#)

Ur den svenskspråkiga sammanfattningen av den bedömning av de samverkande konsekvenserna av ändringarna i den sociala tryggheten som social- och hälsovårdsministeriet tagit fram tillsammans med finansministeriet⁸, framkommer bl.a. följande: Ändringarna i utkomstskyddet som genomförts 2024 konstateras öka inkomstskillnaderna. De tre lägsta inkomstdecilernas andel av hushållens sammanräknade disponibla inkomster minskar; samtidigt ökar andelen för de fem högsta inkomstdecilerna. De föreslagna ändringarna bedöms öka andelen låginkomsttagare. Även andelen barn i hushåll med låga inkomster ökar till följd av de föreslagna ändringarna. Trots att alla nedskärningar som riket gjort i den sociala tryggheten inte genomförts på Åland påverkas även de åländska hushållen. Till exempel nedskärningarna i det allmänna bostadsbidraget och i arbetslöshetsförmånerna kan leda till en utökad ekonomisk utsatthet och ett större behov av bostadsbidrag och utkomststöd. Enligt regeringsprogrammet ”Ett tryggt, öppet och framtidssäkert Åland” ska landskapsregeringen göra en nödvändig balansering av ekonomin, men åtgärderna ska riktas så att välfärden för de svagaste och barnen i samhället skyddas.

”Sysselsättning för alla” var ett ettårigt projekt som avslutades på våren 2023. Projektet kartlade nuläget på Åland vad gäller olika myndigheters arbete och rutiner för att främja sysselsättning för dem som idag faller utanför sfären för sysselsättning. Projektet var en del av arbetet vars syfte är att uppnå målen i den europeiska pelaren för sociala rättigheter likväl som de strategiska utvecklingsmålen i Ålands egna utvecklings- och hållbarhetsagenda. I rapporten konstateras att det finns behov av att modernisera och stärka arbetsmarknadsinstitutionerna och – tjänsterna samt analysera behovet av lagstiftningsåtgärder.

Ovanstående innebär i ännu högre grad än tidigare krav på samverkan mellan kommunerna, KST, AMS och andra parter för att hantera frågor som tillgången på bostäder, integration och ekonomisk utsatthet.

IV MÅL OCH ANVISNINGAR

1. Övergripande mål

Som konstaterats ovan har behovet av mål och anvisningar i socialvårdsplanen minskat betydligt. De anvisningar som ges är därför av övergripande karaktär. Anvisningar kopplade till en specifik samhällssituation ges också vid behov.

Ett hållbart Åland

Som riktlinjer för strävan mot ett bärkraftigt och hållbart Åland 2051 ingår en definition av social hållbarhet, som innebär att samhället inte bidrar till att människor utsätts för strukturella hinder för hälsa, inflytande, kompetensutveckling, opartiskhet och meningsskapande. Utgående från hållbarhetsprinciperna har sju strategiska utvecklingsmål per 2030 tagits fram. Av dessa är det framför allt mål 1: *Välmående människor vars inneboende resurser växer* och mål 2: *Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället* som ska utgöra ledstjärnor vid framtagande av ny lagstiftning, i utvecklingsarbete och i omsättande av lagstiftningen i praktiken inom det sociala området. En god social trygghet på alla plan är en förutsättning för ett modernt samhälle. I begreppet social trygghet ingår bland annat förebyggande verksamhet, socialvårdstjänster av viss omfattning och kvalitet samt ett ekonomiskt skyddsnät i form av trygghet under sjukdom, arbetslöshet och ålderdom samt annat

⁸ Social och hälsovårdsministeriet 2023: Vuoden 2024 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arviointi (svensk sammanfattning)

utkomstskydd. Enligt grundlagen garanteras därför alla vissa ekonomiska, sociala och kulturella grundläggande rättigheter. Landskapet och kommunerna ska tillförsäkra var och en dessa rättigheter.

Syftet med den sociala tryggheten är att främja befolkningens hälsa och funktionsförmåga, att ge förutsättningar för en sund arbets- och livsmiljö samt att trygga en tillräcklig utkomst, social- och hälsovårdstjänster och social trygghet i livets alla skeden. Så gott som alla hushåll erhåller tidvis någon form av inkomstöverföring eller nyttjar socialvårdstjänster. Kommunerna har en viktig roll då det gäller att utveckla den sociala tryggheten.

Socialvårdstjänsterna och utkomstskyddet styrs med hjälp av lagstiftning. Tjänsterna finansieras huvudsakligen med skatter och landskapsandelar. Kostnaderna för utkomstskyddet täcks med avgifter som tas ut av arbetsgivare och de försäkrade samt med skattemedel.

Övergripande målsättningar för socialvården för åren 2025–2029 är att:

- Vidareutveckla det förutseende sociala arbetet bland annat genom kunskap om risk- och sårbarhetsfaktorer hos individer, familjer och grupper. Detta och socialt arbete med fokus på aktuella fenomen är en del av grunden för det förebyggande arbetet inom socialvården.
- Förebygga och förhindra social utslagning/utanförskap och främja delaktighet.
- Främja alla människors tillgång till likvärdig och trygg socialvård.
- Trygga socialvårdsverksamheten.

2. Utvecklingen av socialvården i enlighet med lagstiftningen

För att uppnå de syften som lagstiftningen har måste anställda inom socialvården och de politiker som ansvarar för beslut rörande socialvården förstå vad såväl nya klientprocesser som nya tankesätt kring bl.a. klientskap och t.ex. kravet på samarbete med andra myndigheter förutsätter.

Av socialvårdsmyndigheterna krävs kunskap om och tillämpning av arbetsmetoder som är validerade och funnits vara såväl socialt som ekonomiskt hållbara. Verksamheten och de metoder man använder bör kunna utvärderas med beaktande av inom vilken tid olika åtgärder kan förväntas ha effekt.

Genom att uppställa långsiktiga mål för verksamhetens utveckling, förväntade resultat och budgetens utveckling skapar man en god grund för en hållbar socialvård över tid.

Omorganiseringen av socialvården ställer stora krav på tydliga beslut (kring t.ex. budgetering) så att av dessa framgår hur man t.ex. beaktat informationen från det strukturella sociala arbetet inom såväl ifrågavarande primärkommun som inom KST. Landskapsregeringen har i KST-gränsdragningsdokumentet⁹ betonat att kommunerna och KST bör beakta att kunskapen utgående från de specifika ansvarsområdena kommer att finnas dels i organet för samordnad socialtjänst, dels i den enskilda kommunen. I och med detta kommer kommunernas och KST:s långsiktiga arbete för välfärd, hälsa och förebyggande åtgärder att behöva permanenta förvaltningsövergripande strukturer för samarbete och genomförande. Förutom detta krävs ett väl fungerande sektors- och myndighetsövergripande samarbete och fungerande vård- och servicekedjor mellan bland annat kommunerna och KST. Samverkansavtalen är en viktig del i det här arbetet.

⁹ Klarläggande av gränsdragningar KST-primärkommun utgående från gällande och kommande (1.1.2021) lagstiftning. Ålands landskapsregering, S220E07, bilaga 2

Som stöd för tillämpningen av ny lagstiftning har landskapsregeringen tagit fram ett omfattande utbildningsmaterial. Materialet är tillgängligt på landskapsregeringens hemsida <https://www.regeringen.ax/halsa-omsorg>. KST har också beviljats utvecklingsmedel såväl i 2023 års som i 2024 års budget (och medel har upptagits även i 2025 års budget) för utbildningar, samarbetsprojekt mellan aktörer m.m. motsvarande insatser som bidrar till en hållbar, effektiv socialvård och för att omorganiseringen av socialvården och den förnyade lagstiftningen ska få avsedd effekt.

Landskapsregeringen konstaterar att enligt 5 § i landskapslag (2020:24) om yrkesutbildade personer inom socialvården är en yrkesutbildad person inom socialvården skyldig att upprätthålla och utveckla sin yrkesskicklighet och att göra sig förtrogen med de bestämmelser och föreskrifter som gäller yrkesutövningen.

Arbetsgivaren för en yrkesutbildad person inom socialvården ska göra det möjligt för personen i fråga att i sitt arbete få nödvändig handledning och delta i fortbildning som behövs för utvecklandet av yrkesskickligheten.

Enligt 68 § i landskapslag (2020:12) om socialvård ska kommunen utöver produktion av information och utvecklingsarbete enligt 7 § i lagen se till att forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamhet bedrivs beträffande kommunens socialvård.

Anvisning

Landskapsregeringen uppmanar berörda att bekanta sig med landskapsregeringens hemsida <https://www.regeringen.ax/halsa-omsorg> där **styrdokumentet** och även **frågor och svar** kring ny lagstiftning läggs ut.

Landskapsregeringen betonar också vikten av att kommunerna och KST arbetar för en kontinuerlig utveckling av det sektors- och myndighetsövergripande samarbetet och av de samverkansavtal som enligt lag ska ingås på olika områden.

3. Särskilt att beakta

3.1 Digital utveckling

Informationshanteringssystem

Med tanke på det nära samarbete som krävs mellan KST och respektive kommun är det av stor vikt att alla har välfungerande informationshanteringssystem som möjliggör en säker och smidig överföring av uppgifter angående t.ex. gemensamma klienter.

Arbetet för att utveckla lagstiftningen rörande elektroniska tjänster fortsätter. Lag angående behandling av kunduppgifter har överförts till lagberedning. Delar av den här lagstiftningen, såsom möjliggörandet av e-arkivering, sammanhänger med förutsättningarna för socialvårdens och hälso- och sjukvårdens eventuella anslutning till den nationella informationshanteringstjänsten för digitala tjänster inom social- och hälsovården.

Anvisning

Kommunerna uppmanas åtgärda sådana eventuella brister beträffande informationshantering som utgör ett hinder för ett effektivt och säkert sektors- och myndighetsövergripande samarbete.

Välfärdsteknik

I arbetet med att möta de utmaningar socialvården står inför kommer välfärdsteknik att spela en allt viktigare roll. Grundkravet bör vara användarvänliga lösningar som ökar inkluderingen och delaktigheten i samhället – inte ökar marginaliseringen. Rätt hanterat kan välfärdsteknik bidra till bättre tjänster genom högre precision, säkerhet och tillgänglighet och till kvalitativa tjänster som kan genomföras till lägre kostnader. Landskapsregeringen fortsätter arbetet med att utreda möjligheten att samordna utlåningen av hjälpmedel, hjälpmedelstjänster och välfärdsteknologi under samma huvudman.

3.2 Statistik

Uppföljningen inom social- och hälsovården grundar sig till stor del på statistiska uppgifter som Statistikcentralen och Institutet för hälsa och välfärd (THL) samlar in. Vissa statistiska uppgifter insamlas även genom Ålands statistik- och utredningsbyrås (ÅSUB) försorg. Uppföljning av den åländska socialvården måste till viss del ske enligt samma system som i riket, delvis därför att det följer av lagstiftning, är nödvändigt för att möjliggöra jämförelser med riket samt för att landskapet ska kunna medverka i det nordiska statistiksamarbetet. För att statistiken ska bli tillförlitlig krävs det att personal från hemsjukvården och hemvården och hemservicen samarbetar då uppgifter lämnas om gemensamma klienter/patienter. Det samma gäller förhållandet mellan KST och enskild kommun. Statistik ska framställas på basis av kön.

Den lagstiftning som trädde i kraft 1.1.2021 har inneburit förändringar beträffande den statistik som ska lämnas till ÅSUB. Statistiken kommer också att vara viktig med tanke på bl.a. genomförande av strukturellt socialt arbete i enlighet med 7 § i socialvårdslagen och framtagande av plan för att stöda den äldre befolkningen enligt 7 § i äldreagen, liksom planens utvärdering enligt 8 §.

Anvisning

Kommunerna ska lämna in begärda statistikuppgifter till Statistikcentralen, THL och ÅSUB.

3.3 Offentlig förvaltningsuppgift

Förvaltningslag (2008:9) för landskapet Åland tillämpas också när en offentlig förvaltningsuppgift har anförts trots någon annan än en myndighet.

Om överföring av offentliga förvaltningsuppgifter till andra än myndigheter bestäms i 124 § i grundlagen (FFS 731/1999). Offentliga förvaltningsuppgifter kan anföras till andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om

- det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och
- det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning.

Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får dock endast ges myndigheter (GL 124 §).

Biträdande Justitiekanslern har kommit med ett avgörande (OKV/292/10/2020) angående gränsdragningen mellan offentliga förvaltningsuppgifter som kan anföras till andra än myndigheter och uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt, dvs uppgifter som endast får ges myndigheter. I riket har det framkommit ett flertal fall där man genom köptjänster använt sig av privata tillhandahållare av socialvård för hantering av frågor inom barnskyddet som innebär betydande utövning av offentlig makt. Enligt biträdande justitiekansler är betydande utövning av offentlig makt inom barnskyddet bl.a. bedömning av servicebehov

samt beredning av omhändertagande och vård utom hemmet. Det har även förekommit att arbetstagare som arbetat för en privat verksamhetsutövare deltagit i det pararbete som avses i 41 § 1 mom. i barnskyddslagen (FFS 417/2007 vilken tillämpas genom landskapslag (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen. Karaktären på dessa uppgifter kräver ändå ett tjänsteförhållande och därmed anknutet tjänsteansvar.

Anvisning

Kommunerna uppmanas att mycket noggrant bedöma arten av de förvaltningsuppgifter man överväger att eventuellt låta någon annan än den egna myndigheten utföra.

3.4 Risk för växande ekonomisk utsatthet

De senaste årens kraftiga inflation har normaliserats under år 2024, det åländska konsumentprisindexet var 1,8 procent i oktober.¹⁰ Effekterna av den tidigare, höga inflationen kan dock synas i hushållens ekonomiska situation en längre tid. Även de nedskärningar som verkställts år 2024 i sociala bidrag så som allmänt bostadsbidrag och arbetslöshetsförmåner kan försätta många åländska hushåll i en utmanande ekonomisk situation. Man kan även se en lindrigt ökande arbetslöshet, speciellt bland ungdomar under 25 år och indikatorer visar att ojämlikheter i hushållens inkomster (ginikoefficient) har haft en stigande trend de senaste åren. Målsättningen i all verksamhet bör vara att uppmärksamma och förebygga ekonomisk utsatthet.

Anvisning

Myndigheterna beaktar i alla olika delar av sin verksamhet de behov som uppstår som en följd av det rådande ekonomiska läget och utvecklar sin verksamhet och service så att dessa behov kan mötas.

3.5 Beredskap

Den kommunala socialvården har ansvar för och skyldighet att förbereda sig för olika krissituationer och undantagsförhållanden. Grundläggande i det här arbetet är beredskapsplaner som uppdateras enligt behov.

Anvisning

Myndigheterna kontrollerar fortlöpande att beredskapsplanerna är uppdaterade och innefattar beredskap för aktuella samhällssituationer samt är uppgjorda i enlighet med gällande lagstiftning och anvisningar.

V RESURSER

1. Kostnadsbaserade landskapsandelar på socialvårdsområdet (se bilaga)

Kostnadsbaserade landskapsandelar på socialvårdsområdet erläggs i enlighet med landskapslag (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna. Genom landskapslag (2020/129) om ändring och temporär ändring av landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna har landskapsandelssystemet anpassats till de reformer som genomfördes vid ingången av 2021. Då trädde ny socialvårdslagstiftning i kraft, barnomsorgen överfördes till utbildningsväsendet och Kommunernas socialtjänst (KST) inledde sin verksamhet.

¹⁰ [Konsumentprisindex oktober 2024 | Ålands statistik- och utredningsbyrå](#)

1.1 Normkostnad för äldreomsorgen

Normkostnaden för äldreomsorgen beräknas med antalet invånare i kommunen i följande åldersgrupper som grund: 65–74 år, 75–84 år samt 85 år och äldre.

För varje åldersgrupp fastställs ett basbelopp. Antalet invånare i varje åldersgrupp multipliceras med basbeloppet för åldersgruppen i fråga. Det sammanlagda beloppet för åldersgrupperna utgör kommunens normkostnad för äldreomsorgen.

1.2 Normkostnad för den samordnade socialtjänsten

Normkostnaden för den samordnade socialtjänsten beräknas med antalet invånare i kommunen som grund. För att beräkna normkostnaden fastställs ett basbelopp för den samordnade socialtjänsten. Antalet invånare i kommunen multiplicerat med basbeloppet utgör kommunens normkostnad för den samordnade socialtjänsten.

Normkostnaden beräknas inte särskilt för varje kommun om det inte är nödvändigt för fördelningen av kostnaderna för den samordnade socialtjänsten mellan kommunerna. Med den samordnade socialtjänsten avses den verksamhet som enligt landskapslagen (2016:2) om en kommunalt samordnad socialtjänst ska samordnas.

1.3 Landskapsandel för äldreomsorgen

Landskapsandelen för äldreomsorgen är 12,5 procent av normkostnaden för socialvården. I tillägg till den här landskapsandelen får en skärgårdskommun ytterligare 15 procent av normkostnaden för socialvården. En kommun i ytterskärgården får därutöver ett tillägg motsvarande 5 procent av normkostnaden.

1.4 Landskapsandel för den samordnade socialtjänsten

Landskapsandelen för den samordnade socialtjänsten är 12,8 procent av normkostnaden för den samordnade socialtjänsten. Om normkostnaden med stöd av 5a § 2 mom. inte har beräknats är landskapsandelen 12,8 procent av det belopp som beräknas genom att basbeloppet multipliceras med antalet invånare i landskapet (6 §).

Mottagare av landskapsandel för den samordnade socialtjänsten

Huvudmannen för den samordnade socialtjänsten i det socialvårdsområde som kommunen hör till är mottagare av landskapsandelen för den samordnade socialtjänsten.

2. Personal

Antal årsverken för de anställda inom socialvården år 2023 uppgick till 754,6. Av dessa var kommunernas andel 415,4, KST:s 259,6 och Oasens 79,6.

3. Anläggningsprojekt

3.1 Definition

Med anläggningsprojekt avses byggande, anskaffning, grundlig reparation eller motsvarande åtgärder i fråga om lokaler som utgör en funktionell helhet samt anskaffning av lös egendom i samband med sådana åtgärder, om åtgärdens beräknade totalkostnader uppgår till **minst**

100 000 euro. Anskaffning av markområde betraktas inte som anläggningsprojekt.

3.2. Förslag över anläggningsprojekt

Stöd för anläggningsprojekt i ytterskärgården, dvs. Brändö, Kumlinge, Kökar och Sottunga kan på ansökan beviljas kommuner och kommunalförbund. Förslag över anläggningsprojekt som man avser förverkliga i ytterskärgården under de fem följande åren ska årligen tillställas landskapsregeringen **senast den 30 april**. Projekten redovisas i socialvårdsplanen.

3.3. Ansökan om stöd för anläggningsprojekt

Kommun ska i god tid året innan projektet beräknas inledas tillställa landskapsregeringen en projektplan över anläggningsprojektet med följande innehåll:

- Allmän beskrivning av projektet
- Redogörelse för behovet av att genomföra projektet
- Beskrivning av tomt då fråga är om ny inrättning eller utvidgning av tidigare inrättning
- Huvudritningar i skala 1:100 samt en kortfattad byggnadsbeskrivning
- Tidtabell för projektets genomförande samt
- En kostnadsberäkning för projektet

3.4. Fastställande av anläggningsprojekt

Landskapsregeringen fastställer därefter på basis av projektplanen de anläggningsprojekt som ska inledas under finansåret. Samtidigt kan landskapsregeringen även meddela förhandsbesked om de projekt som kan inledas året efter finansåret.

3.5. Inkomna förslag över anläggningsprojekt

Inga förslag över anläggningsprojekt med angiven tid för byggstart under år 2025–2029 har inkommit till landskapsregeringen.

Minister

Arsim Zekaj

Socialvårdsbyråchef

Maj-Len Österlund

BILAGA: KOSTNADSBASERADE LANDSKAPSANDELAR PÅ SOCIALVÅRDSOMRÅDET

Landskapsandel för äldreomsorgen

Formel: $\text{Basbelopp} \times \text{invånarantal i åldersgruppen} \times \text{ersättningsgrad}$

Basbeloppet för år 2025 är baserat på 22 års ndk, och indexerat till år 2025 enligt kommunalt basprisindex (1,0550622) för indexering av basbeloppen år 2024 till år 2025 års landskapsandelar)

2025 Åldersgrupp	Basbelopp, euro Äldreomsorg		
	65-74	75-84	85+
	1 331,26	5 693,74	24 253,13

Ersättningsgrad	2025
Fasta Åland	12,5 %
Skärgård	27,5 %
Ytterskärgård	32,5 %

Landskapsandel för äldreomsorg 2025, euro

	65-74	75-84	85+	Totalt äldreomsorg
Brändö	35 478	109 177	110 352	255 007
Eckerö	25 460	66 901	100 044	192 406
Finström	52 418	152 308	221 310	426 036
Föglö	29 288	90 815	160 071	280 174
Geta	10 650	32 739	63 664	107 054
Hammarland	30 120	106 758	151 582	288 459
Jomala	85 201	231 308	254 658	571 167
Kumlinge	27 690	55 514	204 939	288 143
Kökar	13 412	68 467	102 469	184 349
Lemland	37 109	115 298	100 044	252 451
Lumparland	7 988	32 027	45 475	85 489
Saltvik	41 103	111 740	227 373	380 215
Sottunga	7 788	29 607	23 647	61 042
Sund	24 628	69 748	93 981	188 358
Vårdö	23 064	62 631	153 401	239 096
Mariehamn	257 599	817 052	1 242 973	2 317 623
Åland	708 996	2 152 091	3 255 983	6 117 070

Invånare per
åldersgrupp samt
totalt

2024-01-01	0-6	7-64	65-74	75-84	85+	TOTALT
Brändö	16	265	82	59	14	436
Eckerö	59	603	153	94	33	942
Finström	182	1 826	315	214	73	2 610
Föglö	31	316	80	58	24	509
Geta	34	344	64	46	21	509
Hammarland	121	1 144	181	150	50	1 646
Jomala	518	4 258	512	325	84	5 697
Kumlinge	13	157	64	30	26	290
Kökar	9	135	31	37	13	225
Lemland	192	1 517	223	162	33	2 127
Lumparland	20	238	48	45	15	366
Saltvik	115	1 197	247	157	75	1 791
Sottunga	7	71	18	16	3	115
Sund	56	662	148	98	31	995
Vårdö	47	298	63	40	23	471
Mariehamn	623	8 083	1 548	1 148	410	11 812
Åland	2 043	21 114	3 777	2 679	928	30 541

Kalkylerade nettodriftskostnader för äldreomsorg 2025

	65-74	75-84	85+	Totalt
Brändö	109 163	335 931	339 544	784 637,80
Eckerö	203 683	535 212	800 353	1 539 247,63
Finström	419 347	1 218 460	1 770 478	3 408 285,75
Föglö	106 501	330 237	582 075	1 018 812,84
Geta	85 201	261 912	509 316	856 428,41
Hammarland	240 958	854 061	1 212 657	2 307 675,56
Jomala	681 605	1 850 466	2 037 263	4 569 333,54
Kumlinge	85 201	170 812	630 581	886 594,22
Kökar	41 269	210 668	315 291	567 228,13
Lemland	296 871	922 386	800 353	2 019 610,15
Lumparland	63 900	256 218	363 797	683 915,73
Saltvik	328 821	893 917	1 818 985	3 041 723,15
Sottunga	23 963	91 100	72 759	187 821,91
Sund	197 026	557 987	751 847	1 506 860,03
Vårdö	83 869	227 750	557 822	869 440,97
Mariehamn	2 060 790	6 536 414	9 943 783	18 540 987,30
Åland				42 788 603

Kommunernas nettodriftskostnader för äldreomsorg, enligt uppgiftsklass och kommun år 2022 (1 000 euro)

	Institutionsvård för äldre	Bo.service för äldre med heldygnssoms.	Övriga tjänster för äldre	Hemservice	TOTALT
Brändö	165	585	37	179	966
Eckerö	237	784	156	139	1 316
Finström	1 043	1 295	86	374	2 798
Föglö	7	861	2	186	1 056
Geta	117	784	2	3	906
Hammarland	458	827	392	148	1 825
Jomala	639	1 655	213	653	3 160
Kumlinge	95	690	9	2	796
Kökar	23	603	9	1	636
Lemland	231	1 066	95	97	1 489
Lumparland	105	611	50	50	816
Saltvik	0	1 637	15	341	1 993
Sottunga	137	0	1	1	139
Sund	117	1 145	80	29	1 371
Vårdö	170	904	23	3	1 100
Mariehamn	4 709	6 567	76	3 055	14 407
Åland	8 253	20 014	1 246	5 261	34 774

Källa: ÅSUB

Landskapsandel för den samordnade socialtjänsten

Formel: $\text{Basbelopp} \times \text{invånarantal på Åland} \times \text{ersättningsgrad}$

Basbeloppet är baserat på 2022 års ndk, och indexerat till år 2025 enligt kommunalt basprisindex.

$((30332000-377533)/30344) \times 1,0364683 \times 1,0425926 \times 1,0550622 = 1\,125,48$

	2025
Basbelopp	1 125,48
Ersättningsgrad	12,8 %

Landskapsandel för socialtjänster år 2025

	Kalkylerad normkostnad	Lsandel slutlig
Åland (Till KST)	34 373 285	4 399 780

Nettodriftskostnader i socialtjänstområdet 2022. 1000-tals euro. Källa: ÅSUB

	Brändö	Eckerö	Finström	Föglö	Geta	Hammar	Jomala	Kumling	Kökar	Lemland	Lumpar	Saltvik	Sottunga	Sund	Vårdö	Marieham	KST	Åland
Institutions- och familjevård inom barnskyddet	13	19	53	14	15	31	121	6	4	45	8	39	2	20	8	278	83	759
Öppenvårdstjänster inom barnskyddet	33	48	134	25	22	78	307	16	11	112	20	99	5	50	21	704	211	1 896
Övr. öppenvårdstjänster för barn o fam	37	55	153	32	25	89	350	18	13	129	23	113	6	57	24	808	241	2 173
Institutionsvård för handikappade	5	8	47	11	4	12	49	3	2	18	3	16	1	8	3	112	34	336
Bo.service för handikapp. m. heldygnssoms.	186	286	774	140	128	469	1 766	93	64	654	116	571	31	288	122	4 447	1 211	11 346
Annan service för handikappade	167	263	697	135	115	406	1 591	84	61	584	105	535	28	259	110	3 623	1 091	9 854
Missbrukarvård	28	42	117	10	19	68	267	14	10	98	18	86	5	44	18	628	183	1 655
Övrig socialvård	36	54	151	28	25	88	345	18	12	127	23	112	6	56	24	1 518	236	2 859
Övriga tjänster för äldre																	18	18
Hemservice																	27	27
Främjande av integration samt invandringstjänster																	-40	-40
Summa	505	775	2 126	395	353	1 241	4 796	252	177	1 767	316	1 571	84	782	330	12 118	3 295	30 883